

Seçimler (1939-1950)

1939 Genel Seçimleri

Mustafa Kemal Atatürk'ün 10 Kasım 1938'de hayata veda etmesiyle, 11 Kasım'da İsmet İnönü, 348 milletvekilinin oyuyla Türkiye Cumhuriyeti'nin ikinci Cumhurbaşkanı seçilmiştir. 1939 Ocak ayında Celal Bayar Hükümeti istifa etmiş, Genel Sekreter Refik Saydam yeni hükümeti kurmuştur. Cumhurbaşkanı seçildikten hemen sonra eski muhaliflerle barışma politikası uygulayan İnönü, bir yandan CHP içindeki güç ve etkinliğini artırmaya bir yandan da muhtemel muhalefet hareketlerini önlemeye çalışmıştır. 31 Aralık 1938'de yapılan Ara Seçimde, eski Terakkiper Cumhuriyet Fırkası lideri Kazım Karabekir İstanbul'dan, Serbest Cumhuriyet Fırkası lideri Ali Fethi Okyar Bolu'dan ve gazeteci Hüseyin Cahit Yalçın Çankırı'dan milletvekili seçilmiştir.

1946 seçimlerine kadar uygulanan seçim sisteminde, yaş ve cinsiyet açısından kanunda aranan niteliği taşıyan vatandaşlar, birinci seçmen vasfıyla oy kullanır ve ikinci seçmenleri seçer; bu ikinci seçmenler de mebusları seçerlerdi. 05 Mart 1939'da ikinci seçmen adayları belirlenmiş, 15-21 Mart arasında seçimlerin olacağı kararlaştırılmıştır.

İkinci seçmenlerle görüşerek onların düşüncelerini sorma yöntemi 1939 seçimlerinde uygulamaya sokulmuştur. CHP yönetimi, tarihinde ilk kez milletvekili adayları konusunda parti tabanının görüşlerini sınırlı da olsa almayı hedeflemiştir. Bununla birlikte ikinci seçmenlerle görüşüleceği gün dahi bu görüş alışverişinin nasıl yapılacağını parti başkanı, yardımcısı ve genel sekreter dışında kimse bilmemiştir. 22 Mart'ta 28 ildeki ikinci seçmenler ayrı ayrı toplanarak kendilerine sunulan çok sayıda aday arasından tercih ettikleri adayları işaretlemişlerdir.

Seçim sürecinde gazetelerde devamlı neşriyatta bulunulmuş; halka seçimin faziletleri anlatılarak CHP'nin, inkılâbın ve rejimin önemi üzerinden propaganda faaliyetleri yapılmıştır. Bu seçimlere CHP'nin tek parti olarak girdiği değerlendirildiğinde, vatandaşın bir partiyi seçmesinden ziyade, vatandaş-parti ve vatandaş-devlet bütünleşmesine yönelik propaganda çalışmaları dikkat çekmiştir. Daha önceki seçimlerde uygulanmayan hoparlörlü kamyonetle propaganda plakları dinletilmiş, hatipler bu araçlar üzerinden nutuklarını söylemiş, sinemalarda film aralarında seçim metinleri gösterilmiştir. Okullarda öğrencilerin seçim hakkındaki bilgilerini artırmak için Cumhuriyet yönetiminin faydaları, CHP'nin ilkeleri, Cumhuriyetin gelişimindeki rolü, seçimin en önemli vatandaşlık borcu olduğu, milletvekilliği ve meclis konularında öğrencilere konferanslar verilmiştir. Atatürk ve İnönü'nün tarihsel misyonu üzerinden halkın bilinçaltına göndermeler yapan mesajlarda, adayların halk nazarında teveccüh görmesinin bir vatan görevi olduğu vurgulanmış; CHP'nin millet için vazgeçilmez derecede önemine değinilerek ilerlemenin şifresi CHP olarak gösterilmiştir. İnönü'nün sözleri derlenerek vatandaşa onun ifadeleri ile ulaşmak hedeflenmiştir. Gazetelerdeki afişlerde, seçim konusu siyasi olgunlukla ilişkilendirilmiş, CHP'nin inkılâp esaslarını koruduğu, Cumhuriyet rejiminin kökleşmesi gerektiği, halkın da rejimin ve inkılâpların muhafızı olmasının zorunluluğu üzerinde durulmuştur. Seçimlerin millî bayramlar olduğu, birlik ve beraberliği sağladığı ve verilecek oyların milletin ve devletin siyasi kudretini artıracığı vurgulanmıştır.

CHP'nin tek parti olarak girdiği bu seçimlerde, ikinci seçmen seçimleri 21 Mart 1939'da sona ermiş, ülke genelinde %77.8 katılım oranıyla 40.979 ikinci seçmen seçilmiştir. Seçimler sonucu, İnönü'nün aday gösterdiği CHP'li 420 milletvekili (14'ü kadın) ile 4 gayrimüslim bağımsız aday yani toplam 424 milletvekili seçilmiştir. 24 Mart 1939'da İnönü mebus seçimleri sebebiyle bir beyanname yayınlamış; özellikle uluslararası ilişkilerdeki genel karışıklık ve muhtemel savaş durumuna göndermeler yaparak köylü ve çiftçinin refah seviyesini artırıcı tedbirler alınacağını ifade

etmiştir. Yunus Nadi, seçimlerin bitiminde kaleme aldığı makalesinde, Türkiye'deki politik sistemin başka ülkelerdekine benzemediğini, kendine has özellikler taşıdığını ifade etmiştir. Yani kısaca, Türk tipi bir politik sistemin uygulanmakta olduğundan bahsetmiştir. Demokrasi çabası, türlü sebeplerle Batı'dan farklı bir yol izlemiş bu coğrafyada, demokrasinin uygulanışı, sürekliliği ve sistemin istikrarı için dönemseller olarak bu Türk tipi sistemler dillendirilmiştir.

Atatürk'ün ölümünden sonraki ilk seçimler olan 1939 seçimlerine, daha önce yapılmayan bazı teknik yeniliklerin yanında -sonuçları yayınlanmamış olduğundan gerçek neticesi bilinmese de- ikinci seçmenlerle mebus adaylarının seçimine ilişkin istişare toplantıları damgasını vurmuştur.

1942 Belediye Seçimleri

II.Dünya Savaşı'nın devam ettiği bir dönemde 01 Ekim 1942'de Belediye Seçimlerine başlanmış, illerin büyüklük ve ulaşım durumları göz önüne alınarak her il için farklı tarih ve seçim müddeti verilmiştir. 23 yaşından büyüklerin oy verdiği seçimlerde törenler yapılmış, sandık başları ve ana caddeler bayraklarla süslenmiş, bandolar millî havaları çalmış, halk hatipleri Belediye Seçiminin ehemmiyeti etrafında nutuklar söylemişlerdir. Bazı illerin milletvekilleri oy kullanma süresince vatandaşla bir araya gelmişler, onların dilek ve temennilerini dinlemişlerdir.

Ekim sonuna doğru ülke genelinde seçimler yüksek bir katılımı tamamlanmıştır. Örneğin Ankara'da seçmenin %95'i seçime katılmış ve müttefikan CHP üyeleri seçilmiştir. Belediyecilik ve parti işleri, o dönem için ayrı yürütülmeyen faaliyetler olarak göze çarpmaktadır. Yapılan seçim her ne kadar önemsiz gibi görülmüşse de varlıklarını ve güvenilirliğini sürdürebilmeleri bakımından, siyasi karakterlerin belediyecilik sahasında aktif olmalarını sağlamıştır. 1942 Belediye Seçimleri, önceki seçimlerin yarattığı heyecanı yaratamamış, seçimler rutin sürecinde gerçekleşmiş; II.Dünya Savaşı'nın en sert şekliyle hissedildiği ülkede gündemi belirleyen savaş olmuştur.

1943 Genel Seçimleri

1943 seçimlerinden önce, 1908'den beri yürürlükte olan İntihab-ı Mebusan Kanunu kaldırılmış, yerine 14 Aralık 1942'de kabul edilen, Mebus Seçim Kanunu yürürlüğe girmiştir. Genel olarak bir önceki kanun içeriğinden farklı olmamış, daha ziyade kanun dilinin sadeleştirilmesi hedeflenmiştir.

İkinci seçmenlerin belirlendiği seçimler yurt genelinde 15-20 Şubat tarihleri arasında icra edilmiştir. Bazı şehirlerde %90'nın üstünde gerçekleşen katılım, bazı şehirlerde %100'ü bulmuştur.

1943 seçimlerinde aday listesinde birçok yeni isme yer verilmiş, sadece seçilecek vekil kadar aday gösterilmemiş, birçok seçim bölgesinde 1923 seçiminden o yana ilk kez "seçilecek milletvekili sayısının üzerinde aday gösterilerek" ikinci seçmenlere, "çok sayıda aday arasından seçme hakkı" tanınmıştır.

Aday listesi açıklandıktan sonra aday sayısının seçilecek milletvekili sayısından çok olduğu illerde, Tek Parti Döneminde ilk kez olmak üzere, adaylar kendileri için ikinci seçmenlerin oylarını almaya çalışmışlar; kendilerini tanıtan yazıları gazetelerde yayınlamış ve kendi propagandalarını yapmışlardır. Gazetelerde, milletvekili adayları arasındaki kıyasıya rekabet, adayların eş, dost ve diğer yakınlarıyla giriştikleri mücadele, hatta seçimi kazanmaları halinde yemek ve yardım çalışmalarını yapacaklarını vaat ettikleri görülmüştür. Seçim işlerinde kullanmak üzere bazı şehirlerde propaganda plağı ile hoparlörlü otomobil hazırlanmış, bazı adaylar seçim konuşmalarını plağa okuyup seçim bölgelerine göndermiştir. İlk kez uygulanan bu yöntemle, adaylar arasında plak savaşı başlamış; gönderilen plaklar kahvehanelerde halka dinletilmiş, daha sonra adayın mali durumuna göre tutulacak bir araca konulan gramofonla,

mahalle mahalle gezilerek propaganda yapılmıştır.

Seçmenle hiç ilişki kurmadan aday gösterilmeleri halinde seçilmeleri garanti olan dönemin milletvekillerinin ve siyasi elitinin, çok sayıda aday arasından seçilme hususuna tepkileri hayli ilginç olmuştur. Bunlardan biri ve 20 yıl Balıkesir milletvekili olan Osman Niyazi, İsmet İnönü'yü şu cümlelerle eleştirmiştir: *“Harekâtımda daima İnkılâbı ve Şeflerimi düşündüm. Bana şimdi git halktan rey iste ne demek, beni satılığa çıkarmaktır. Şef eğer beni satacaksa dellal eline vermeğe lüzum yoktur.”* Halktan oy istemeyi, “satılığa ve dellal önüne çıkarılmayla” bir tutan bu algı, dönemin siyasi çehrelerinin tümünde görünmese de Tek Parti yönetiminin yaratmış olduğu sıkıntılı bir yaklaşım olarak göze çarpmaktadır.

Ankara, İstanbul ve diğer illerde Osmanlı'dan kalan gelenek son kez 1943 seçimlerinde uygulanmış, “Sandık Alayı” törenleri yapılmıştır. Yurdun her yerindeki seçim sandıkları çiçeklerle süslenip bir araca konulduktan sonra, yerel kurum temsilcilerinin katıldığı bir kortej halinde şehirde dolaştırılmıştır. Seçim işleminin kendisi, İstiklal Marşı, bayrak ve askerlik gibi halkın kutsal değerleriyle bir tutulmuş; dolaylı yoldan parti ve rejim de kutsanmıştır.

İkinci seçmen seçimlerinin ardından Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, 23 Şubat 1943'te bir seçim beyannamesi yayınlamış ve mebus adaylarını açıklamıştır. Beyannamede, geçen yılların muhasebesi yapılarak imar, kültür ve millî müdafaa faaliyetlerine değinilmiş, gelecekte uygulanacak siyaset ve yeni meclisin hüviyeti ile amaçlananlar açıklanmıştır. İnönü beyannamede, yapılan devlet işleri için insafı bakıldığında, Cihan Harbi sürecinden selamete çıkıldığının görüleceğini belirtmiş, dönem içerisinde açığa çıkan bazı yolsuzluk olaylarına üstü kapalı da olsa değinerek bunlarla mücadele edileceğini dile getirmiştir.

Savaş durumunun ön planda olduğu yorumlamalar, parti-rejim-devlet-şef ilişkisini irdeleyen bağlantılar, yurttaşlık bilincinin taşıdığı sorumluluğa yapılan atıflar; İnönü'nün şahsının yüceltilmesi suretiyle devlet mekanizmasındaki “baş” faktörünün yaratacağı etkinin değerlendirilmesi, 1943 seçimlerindeki gazete ve köşe yazılarının ana teması olmuştur.

Seçimler 28 Şubat 1943'te tamamlanmış; TBMM'de 455 milletvekili görev almıştır. Seçim bölgelerinde seçilecek vekil sayısının üzerinde gösterilen 78 adayın 30'unu yeni isimler oluşturmuştur. Ancak bunun ilk deneme olması, 1943 seçimlerini özgün bir konuma koymayı gerektirmiştir. İlk kez uygulanan propaganda metotları (plaklar) ve milletvekillerinin halk tarafından seçilmeye olan tepkileri, siyasi tarihimizde önemli bir dönüm noktası ve bakış açısını getirmiştir.

Tek Partili Dönemde uygulanan iki dereceli seçim sisteminde, iki seçmen grubu da (birinci ve ikinci seçmen) ayrı ayrı yönlendirme ve propagandaya tabi tutulmuştur. Modern anlamdaki seçimden ziyade onaylama şeklinde cereyan eden bu eylemde, seçime katılım oranı yüksek tutulmaya çalışılarak rejimin meşruiyeti bu vesileyle desteklenmek istenmiştir. Bu dönemde icra edilen “kazanılmış seçimler”in maksadı, toplumun, birlik beraberlik havası içinde rejime daha hızlı entegre olmasını sağlamak, Cumhuriyetin kurum ve ilkelerini vatandaşa daha hızlı kazandırmak olmuş; dolaylı yoldan da olsa Anadolu insanında siyasi kültür oluşturma adına önemli adımlar atılmıştır.

1946 Belediye Seçimleri

Türkiye, dışında kalmakla birlikte savaşın neden olduğu sorunları özellikle ekonomide yoğun olarak yaşamış, CHP'de muhalefet sesini yükseltmeye başlamıştır. Bu muhalefet Çiftçi Topraklandırma Kanunu'yla ve bütçeyle ilgili meclis görüşmeleri sırasında açığa çıkmış ve hızla gelişmiştir. Celal Bayar, Fuad Köprülü, Adnan Menderes ve Refik Koraltan imzalarını taşıyan ve Türk demokrasi tarihine “Dörtlü Takrir” olarak geçen önerge, 07 Haziran 1945'te CHP grubuna

sunulmuştur. Yasalardaki ve parti tüzüğündeki demokratik olmayan hükümlerin çıkartılması, TBMM'nin hükümeti ciddi bir şekilde denetlemesine olanak verilmesi ve seçimlerin serbestçe yapılması yönündeki istek ve görüşlerini içeren önerge 12 Haziran 1945'te parti grubunda görüşülüp reddedilmişse de CHP içindeki Takrircilerin muhalefeti belirginleşmiştir. Bunu müteakip 1945 Temmuz başında varlıklı bir işadamı Nuri Demirağ Millî Kalkınma Partisi (MKP) adıyla yeni bir parti kurmuştur. Bütün bunların yanında İnönü, savaş sonunda dünyada yaşanan siyasi atmosfere ayak uydurarak tek partili sistemden çok partili sisteme geçme konusunda kararlıydı.

Dörtlü Takrir'i imzalayan ve ardından yaşanan hızlı gelişmeler sonucunda artık CHP dışında bulunan Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuad Köprülü ve Refik Koraltan 07 Ocak 1946'da Demokrat Parti'yi (DP) kurmuşlardır. Parti programında DP'nin cumhuriyetçi, demokrat, sosyal adaletçi, çalışma grupları arasında işbirliğini ve işçilere grev hakkının verilmesini savunan, gizli oy, tek dereceli ve serbest seçimi zorunlu gören, üniversite öğretim üyeleri dışındaki devlet memurları için siyaset yasağı öngören, totaliter-bölücü dernek ve partilerin kurulmasını yasa dışı kabul eden bir parti olduğu ilan ediliyordu. DP, CHP'nin de temel ilkeleri olan "cumhuriyetçilik, millîyetçilik, laiklik, halkçılık, devletçilik ve devrimcilik" ilkelerini, kendine özgü farklı yaklaşımlarla da olsa kabul etmiş, liberal görüşlerinin temel düşüncesine uygun olarak özellikle devletçilik ve laiklik ilkelerine açıklık getirmiştir. Demokrat Parti'nin o yılların siyasi yaşamına getirdiği en önemli slogan "demokrasi" olmuştur. Demokrasi DP ile özdeşleşmiş ve geniş halk kesimleri demokrasinin uygulanmasıyla Türkiye'de bütün sorunların çözüleceğine inanmaya başlamıştır. Bir yandan meclis içinde DP'ye geçişler olurken bir yandan da CHP'nin tabanından yeni partiye kitlesel katılımlar gerçekleşmiştir. DP daha ilk günlerde büyük bir ilgi görmüş, 1946 Haziran'ında partinin örgütünü kurduğu il sayısı 40'ı, ilçe sayısı 200'ü aşmış, pek çok bucak, köy ve mahallede kurucular kurulları oluşturulmuştur.

Demokrat Parti liberal vaatlerle dolu bir program ilan ederken iktidar da bu programı amaçsız hale getirmek için hızla bir takım tedbirler almaya girişmiştir. Dernek ve birlik kurmada öğrenciler serbest bırakılmış; mecliste tek dereceli seçim esası kabul edilmiştir. Belediye Seçimlerinin mayıs ayına alınması, Genel Seçimlerin de öne alınarak 1946 yılında yapılacağı şeklinde yorumlanmıştır. Nitekim yayınladığı bir tebliğ ile Belediye Seçimlerine katılmama kararı aldığını açıklayan DP, milletvekili seçimlerine katılmak için seçimlerin 1947 senesinde yapılmasını şart koşmuştur. 13 Haziran 1946'da, üniversitelere bilimsel ve idari özerklik veren yeni Üniversiteler Kanunu oy birliğiyle kabul edilmiş; Matbuat Kanunu'nun hükümete gazete kapatma yetkisi veren maddesi değiştirilmiş, bu yetki mahkemelere devredilmiştir. Sonra da Türkiye Cumhuriyeti'nin iki dereceli seçimle seçilmiş son meclisi 14 Haziran 1946'da dağılmıştır.

Seçim öncesi süreçte basındaki pozisyon incelendiğinde, *Ulus, Vakit, Akşam, Tanin* ağırlıklı olarak CHP'nin; *Vatan, Tasvir, Yeni Sabah* da muhalefetin sözcülüğünü yürütmüş; *Cumhuriyet* ise tarafsız, ilgili bir yayın politikası uygulamaya çalışmıştır.

CHP, halkın parti adaylarına rey vermesi ve seçimlere katılmasını teşvik için renkli duvar afişleri hazırlatmış; bu afişler halkın en çok uğradığı (istasyon, iskele, cami avluları, parti ve halkevleri salonları, sinemalar, pazaryerleri, hanlar, çarşıların en işlek yerleri) yerlere asılmıştır.

Demokratların boykot ettiği 26 Mayıs tarihli Belediye seçimlerine CHP ve MKP katılmıştır. Ancak daha seçimler sonuçlanmadan bu seçimlerde yolsuzluk yapıldığını ileri süren MKP, seçim günü öğleden sonra yayınladığı bir bildiriyle seçimlerden çekildiğini açıklayınca iktidar partisi seçimlerde tek parti olarak kalmıştır. Seçim öncesi yapılan propagandalardan ziyade iki parti için de (CHP ve DP) Belediye Seçimlerinin kendisi seçim propagandası olmuştur. Genel seçimler öncesi yaşanan yolsuzluk vb. olaylara verilen karşılıklı tepkiler, seçimlere gidilen yolda iki partinin

elinde tutmaya çalıştığı argümanları oluşturmuştur. CHP seçim kanununa ilişkin çalışmaları, demokratikleşme çabası örneği olarak vermeye çalışmış; DP de yetersiz hazırlıklarla yakalandığı seçimler için yolsuzluk söylemleri üzerinden halkın dikkatini çekmeye çalışmıştır.

Özetle 1946 Belediye Seçimleri tartışmaların odağında, kendisinden kısa bir süre sonra yapılacak Genel Seçimlerin gölgesinde kalsa da iktidarla DP ilişkilerinin seçim sahnesindeki ilk ayağı olmuştur. 1930 Belediye Seçimlerden sonra ilk kez örgütlü muhalefet partileri, CHP'nin karşısında yer almıştır.

1946 Genel Seçimleri

Seçimler, 21 Temmuz 1946'da 4918 Sayılı Milletvekilleri Seçimi Kanunu'na göre yapılmıştır. Bu kanun Türkiye'de ilk kez tek dereceli seçimleri gerçekleştirmekle beraber, gizli oy açık seçim gibi getirdiği hükümlerle özgür bir seçimin güvencelerini ve gizliliğini sağlamaktan uzak olmuştur.

CHP çalışmalarına, Belediye Seçimlerinin hemen sonrasında başlamıştır. Teşkilatlara gönderilen tamimde Belediye Seçimlerinde teşkilatta görülen önemli aksaklık ve eksiklikler belirtilmiş, daha iyi sonuçlar alınabilmesi adına bunların önüne geçmenin önemi vurgulanmıştır. Tamimlerde Genel Merkezin, taşranın çalışma ve propaganda konusunda arzu edilen seviyeye gelmediğine kani olduğu gözlemlenmiş; merkezi yönetim, taşra örgütünün disipline edilmesi işiyle yüzleşmek zorunda kalmıştır. Bakanlar ve mebuslar seçim bölgelerine gönderilmiş; halkla temasa geçerek CHP icraat ve vaatlerini halka anlatmaları ve parti adaylarının kazanmasına katkı sağlamaları istenmiştir. Halkevlerine gönderilen tamimde de köycülük kolları başta olmak üzere ilgili kolların fikir ve işbirliği yaparak hazırlayacakları programı tatbik etmeleri; kadın vatandaşların aydınlatılması maksadıyla, gönüllülük esasıyla görevlendirme yapılması istenmiştir. CHP, geçmişte yaptıkları işleri anlatarak yapılanların, yapılacak olanların bir teminatı olduğu tezini işlemiş; böylece CHP'nin ülkeyi kurtaran, Cumhuriyeti kuran, ülkeyi bugünlere getiren parti olduğu halka hatırlatılmıştır. Bu çerçevede, CHP iktidarı döneminde hangi işlerin başarıldığı ele alan üç broşür yayınlanmıştır. Bunların dışında da "Cumhuriyet'te Millî Ekonomi, Cumhuriyet'te Sağlık Savaşı, Cumhuriyet'te İlköğretim, CHP'nin Dünya Görüşü, CHP'nin Ekonomik Prensipleri, Halk İçin Halkla Konuşma" gibi başlıklar taşıyan broşürler il ve ilçe teşkilatlarına gönderilmiştir.

Seçimler öncesinde her iki parti, karşı tarafın liderleri konusunda birbirlerini sert bir biçimde eleştirmişler; DP'nin yolsuzluk ve baskı iddialarını karşı CHP'liler, programsız olarak suçladıkları muhalefeti, "demagoji, iftira ve yalana" başvurmakla itham etmişlerdir. CHP temsilcileri hem Atatürk'ün partisi imajını tekrarlamışlar hem de İnönü'nün İstiklal mücadelesinde ve sonrasında oynadığı tarihi rolü vurgulamışlardır. "Atatürk ve İnönü, Cumhuriyet Halk Partisinin başlarıdır, oylarımızı onların partisine verelim" ibaresi geçen afişler hazırlanarak bu iki ismin karizmasından faydalanma yoluna gidilmiştir. Kadınlara yönelik afişlerde ise kadınların, CHP'nin başlattığı "inkılâp" sayesinde kurtulduğu ve erkek vatandaşlarla eşit hakka sahip olduğu vurgulanmıştır. Zaman zaman dini vaazlara taşınacak kadar geniş bir alanda propaganda unsurları kullanılmıştır. CHP, Soğuk Savaşın başlangıcında, Türkiye'nin Sovyet Rusya ile ilişkilerinin gergin olduğu bu dönemde, DP ile Sovyetleri ilişkilendirmek istemiş; Rus radyosunun DP yanlısı bir politikayla Türk halkını zehirlediği ifade edilmiştir. Her ne kadar CHP Genel Merkezi bir tebliğ yayınlamakla, muhaliflere karşı şu ya da bu yabancı devletten para almak şeklindeki ithamlarda bulunulmasından kesinlikle uzak durulması gerektiği, partinin seçim propagandasıyla görevli olan kişilere açık ve kati bir şekilde bildirmişse de CHP yanlısı gazetelerde bazı yazarlar seçim günü "Vatandaş Rey Verirken Moskovayı Unutma!" manşetleri atmışlar, Rus radyolarında CHP aleyhinde yayınlar yapıldığını ileri sürmüşlerdir.

Demokrat Parti, kuruluş felsefesinin temeli olan ve ülke genelinde büyük sıkıntılar yaratan konuları seçim propagandası olarak seçmiştir. Bunları 5 maddede toplamıştır: 1- Köylerde yapılan ilkokulların vatandaşlara verdiği zahmet ve yükler. 2- Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu. 3- Orman Kanunu Tatbikatı. 4- Hayat pahalılığı. 5- Suistimal dedikoduları, ihtikâr, vurgunculuk ve Varlık Vergisi konusu... Miting alanlarında, seçim vaatlerinden ziyade, CHP eleştirileriyle bezenmiş konuşmalarla halkı ortak acı ve geçmiş sıkıntılı günlerin hatırlanmasında buluşturmayı tercih eden DP, gerek gazetelerde gerek hazırlattığı broşür vb. unsurlarda, liderlerin ve parti mensuplarının söylemlerinde “Yeter! Söz Milletindir...” sloganını kullanmıştır. Bu slogan küçük; etkili yönetici azınlık ile sıradan halk arasındaki yabancılaşmaya gösterilen tepkiyi ifade etmiş; devlet/siyaset-toplum ilişkisinde yaşanacak değişimi simgelemiştir.

1946 seçimlerinde 465 milletvekili seçilmiştir. Bunun 397’sini CHP, 61’ni DP kazanmıştır. DP listelerinden bağımsız olan diğer 4 vekil ile bağımsız olan 4 vekil de Meclise girmiştir. Açık oy-gizli sayım sistemi şeffaf bir seçim yapılmasını engellemiş; sonuçların açıklanmasından sonra DP, seçimlerde hile yapıldığı iddiasıyla seçim sonuçlarına ilişkin itirazlarda bulunmuş; yurdun dört bir yanında protesto mitingleri düzenlemiştir.

1950 Genel Seçimleri

DP, 01 Eylül 1946’da yapılan ve büyük tartışmalara yol açan il genel meclisleri seçimlerinde, usulsüzlük yapıldığı gerekçesiyle 56 ilde seçimlerden çekilmiştir. 16 Şubat 1947’de yapılan Muhtar Seçimlerinde baskı ve yolsuzluk yapıldığı, seçim yasasının yetersiz olduğu ve Tek Parti zihniyetinin ortadan kaldırılmadığı gibi iddialarla nisan ayında yapılan Ara Seçimlere de katılmamıştır.

Partilerinin CHP iktidarına karşı uyguladığı muhalif politikayı yetersiz gören bazı DP’li vekiller ayrılarak 20 Temmuz 1948’de Millet Partisi’ni kurmuşlardır. Genel Başkan Hikmet Bayur olurken fahri başkanlığa Mareşal Fevzi Çakmak getirilmiştir. Millet Partisi (MP) programında gayesinin insan haklarını hâkim kılacak bir devlet nizamı kurmak olduğunu açıklamış; bu gayeye ise ancak hürriyet, emniyet, müsavat ve adalet mefkûrelerine, millî hâkimiyet ve laik cumhuriyet esaslarına, batı örneği demokrasi hukukuna ve milliyetçilik akidesine samimi olarak bağlanmakla varılabileceğini belirtmiştir. Parti, ülkenin istihsal ve toprak bütünlüğünü bozan, insan haklarını ihlal maksadını güden anarşistler ve komünistler hakkında kanunî korunma tedbirlerinin alınmasını zaruri görmüştür. Din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılmasını istemiş; herkesin vicdan ve itikat hürriyetini, dilediği dil ve şekilde ibadet hakkını mukaddes saymıştır.

MP’nin de içinde bulunduğu siyasi ortamda, 17 Ekim 1948’de yapılan Ara Seçimlerde CHP yine yalnız başına kalmıştır. Seçim sönük geçmiş, DP katılma oranının %10’un altında kaldığını iddia ederken CHP bu oranın %40’ı aştığını ifade etmiştir. DP, ülkenin dört bir yanında aralıksız olarak yaptığı ve büyük kitleleri topladığı mitinglerde “Derhal Seçim!” sloganını tekrarlamıştır.

CHP içindeki dine bakış ve laiklik anlayışındaki değişim 1949 yılında birçok reforma imza atmasını sağlamıştır. İstiklal Mahkemeleri Yasası yürürlükten kaldırılmış; Ankara Üniversitesi bünyesinde bir İlahiyat Fakültesi kurulması kabul edilmiştir. Tekke, Zaviye ve Türbelerin Kapatılmasına İlişkin Kanun’un ilgili maddesi değiştirilmiş ve Türk büyüklerine ait 19 türbenin açılmasına karar verilmiştir.

1946-1950 yılları arasında *Cumhuriyet*, *Vatan*, *Tasvir* ve *Zafer* gazeteleri genel olarak Demokrat Parti’yi desteklemişlerdir. *Akşam* tarafız yayın politikası sürdürmeye çalışmış; CHP ise *Ulus* gazetesiyle bu yayınlara karşılık vermiştir. Özellikle *Zafer* ve *Ulus* gazeteleri arasında büyük bir çekişme yaşanmış, bu durum sonraki yıllarda da devam etmiştir.

Eskilerine oranla serbest seçimlerin yapılmasına fırsat sağlayan ve 16 Şubat 1950'de kabul edilen Milletvekili Seçim Kanunu'na göre seçimlerin, tek dereceli olarak ve Liste Usulü Çoğunluk Sistemine göre yapılmasına karar verilmiştir. (Bir seçim çevresindeki milletvekilliklerinin tümü, en fazla oy alan parti tarafından kazanılmakta, diğer partiler milletvekili çıkaramamaktadır.) Kanunda "Milletvekili seçiminin eşit, gizli oyla yapılacağı, oyların sayılmasının ve ayrılmasının açık olacağı" belirtilmiştir. Seçimler yargı denetimine alınmış ve Yüksek Seçim Kurulları kurulmuştur. Daha önce olduğu gibi seçme yaşının 22, seçilme yaşının 30 ve 40.000 kişiye 1 milletvekili seçme koşulu korunmuştur. Meclis, seçimlerin 14 Mayıs 1950'de yapılmasına karar vermiştir

CHP özellikle 1946 seçimlerinden elde ettiği tecrübeleri çerçevesinde, taşra birimlerinden genel merkeze uzanan bir kontrol mekanizmasıyla seçim çalışmalarına başlamıştır. Halkın bilinçlendirilmesinden, sosyolojik etmenlerin kullanımına; lider karizması ve şanlı geçmişten istifadeden, muhaliflerin eksik ve yanlış yönlerini ortaya koyan açıklamalara kadar değişik platformları propaganda malzemesi yapmıştır. Görevlendirilecek alt kadrodaki partililerden, basın yayın organlarına ve argümanlarına kadar herkes ve her şeyin, neyi/nasıl icra edeceği neye/nasıl katkı sağlayacağı önceden hesap edilmeye çalışılmış, bu yönde talimatlar verilmiştir.

İktidar partisi her ne kadar *imtiyazsız, sınıfsız, kaynaşmış bir kitle* düsturu ile felsefik tabanını oluşturmuşsa da seçim öncesi, toplumun her kesimiyle ve her sınıfıyla doğrudan iletişime geçme yolları aramıştır. Köylüden memura, işçiden zengine, sanayiciden bürokrate tüm katman ve topluluklar, bu çerçevede ayrı ayrı hedef olarak belirlenmiş, değişik algı mühendislikleri yapılarak her biriyle etkileşim sağlanmıştır. Çeşitli meslek heyetlerinden (köylüler, kunduracı, manifaturacı, demirci, tüccarlar, fabrikatörler, işçi grupları, muallimler, subaylar, talebeler vb.) temsilciler Ankara'ya davet edilmiş ve bakanlıklardaki ileri gelenlerle temasları sağlanmıştır. Bu kalabalık heyetlerin, Ankara tren istasyonunda ve bakanlıkta resimleri çekilerek gazetelerde yayınlanmış; *Ulus* muhabirleri ile konuşmalar yapmışlardır. Bazıları, Cumhurbaşkanı ile de görüştürülen bu heyet ziyaretlerinin, memleketlerine döndüklerinde gazetelerde haber yapılmasının etkili olacağı bildirilmiştir. Tamimlerde ve toplantılarda, partilinin esasen kazanıldığı, meselenin partisizi kazanmak olduğu belirtilerek bundaki amacın "mahalli halk mümessillerinin gururlarını okşamak, onlarda sempati yaratmak suretiyle partiye kazanmak" olduğu söylenmiştir.

CHP, Bayındırlık, Ulaştırma, Dışişleri, Sağlık, Sanayi, Ticaret, İçişleri ve Millî Eğitim Bakanlıklarının ilgi alanlarında yapılmış ve yapılacak işlere ait broşürleri taşra teşkilatlarına göndermiştir. İktidarı boyunca DP'nin de sıklıkla tekrarlayacağı "Kalkınan Türkiye" söylemini CHP bu süreçte kullanmış, seçimler yaklaştıkça iktidarın çalıştığını göstermek için birçok yerde fabrikalar ve benzeri sanayi kuruluşlarının temel atma törenleri düzenlenmiştir. DP Döneminde "seçim fabrikaları" olarak adlandırılacak olan bu yöntem, CHP iktidarının son dönemlerinde de aynı isimle tanımlanmıştır.

Seçim öncesi bazı şehirlerde mitingler düzenleyen İnönü, buralardaki mesajlarında, parti söylemlerini tamamlayıcı-destekler bir üslupla, DP'nin eleştirilerine cevap vermiştir. CHP'nin kuruculuk ve istikrar yönünü ortaya koyan konuşmalarında yerel problemler ve vaatlerden ziyade, tüm ülkeyi ilgilendiren genel duruma ilişkin söylemlerde bulunmuştur. İnönü, halk nazarındaki liderliğini ve bireysel karizmasını öne alıp vatandaşın içinde bulunduğu düşünülen akıl karışıklığını gidermeye gayret etmiştir.

DP'nin seçim öncesi propaganda faaliyetleri incelendiğinde ise demokrasi ve millî irade kavramlarıyla kendini özdeşleştirerek halka yaklaşma içinde bulunduğu, devr-i sabık yaratılmayacağı, CHP'nin baskıcı bir parti olduğu ve yanlış ekonomik politikalarıyla tüm vatandaşların yoksulluk içinde bulunmasına sebep olduğu; kendi dönemlerinde tüm

sorunların ortadan kaldırılacağı tezlerini halkla etkili ilişkiler kurarak işlediği, CHP'nin aksine her seviyede vatandaşla iletişim kurmayı başardığı görülmektedir. DP'li konuşmacılar gittikleri yerlerde halka, yeni seçim kanunun çok iyi ve adaletli bir seçimi gerçekleştirmeye uygun olduğunu sürekli olarak belirtmişlerdir. Seçimlere olan güven, halka seçimler yoluyla iktidarı değiştirebilecekleri yolunda yaygınlaştırılmaya çalışılan bilinç ile birlikte DP'nin propagandalarında yer almıştır. DP'liler, halka kendi tercihlerini korkmadan kullanmak yolunda tavsiye verirken, DP'ye oy vereceklerin hükümet korkusuyla bundan vazgeçmelerini engellemeye çalışmışlardır. Bilinçlendirme, bazen oy verme yöntemini anlatmak için köylere eğitime giden görevliler yoluyla gerçekleştirilirken yoğun olarak da DP'nin yayın organı olan *Zafer* gazetesi kullanılarak yapılmıştır. Demokratlar halka geçmişte yaşadıkları sıkıntıları hatırlatarak İsmet Paşa'nın ülkenin başında kalması halinde hiçbir şeyin değişmeyeceğini anlatmışlardır. Bu propagandanın etkili olduğu görülmüş; çünkü İnönü nefret uyandıran tek parti rejiminin sembolü haline gelmiştir. Ancak Demokratlar, devlet bürokrasisine saldırma stratejisinden vazgeçmişler, partiyle devlet arasındaki farklılıkları vurgulamışlar; ülkenin sorunları yüzünden bürokrasiyi değil, CHP'yi suçlamışlardır. DP köylerde, kahvehanelerde, mitinglerde yerel politikacılarla çok saldırgan bir kampanya yürütmüş; liderlerin zaman zaman da olsa temkinli tutumu yerel politikacılarda genelde görülmemiştir. DP'li yöneticilerin ABD, Avrupa ve Rusya ile ilişkiler konusunda verdikleri vaatler ise CHP ile paralellik arz etmektedir.

Seçimlere, DP'nin "Yeter! Söz Milletindir." afişi damgasını vurmuştur. Bu afiş toplum-siyaset ilişkisinde bugüne kadar yaşanan süreçte demokrasi lehine belirgin bir kırılmayı, "vesayet rejiminden" "katılımcı demokrasiye" geçişi, tek parti politikasından sıkılmış bir toplumun özlemi adına büyük ve önemli bir değişimi simgelemiştir.

CHP'nin maddi gücüne karşılık, DP'nin eşya piyangosu düzenleyerek parti adına gelir kaydetmek türünden maddi destek arayışları daha başarılı sonuçlar vermiştir. Vatandaşa kendilerinden biri gibi yaklaşmak ve CHP'nin kullandığı lüks malları öne çıkararak, halkın parasını harcadıkları yönünde propaganda yapmak DP'yi amacına ulaştırmıştır. DP'nin, Celal Bayar üzerinden bu çerçevede geliştirdiği en büyük simgesel popülist propaganda, İnönü'nün makam arabası olarak kullandığı Cumhurbaşkanlığı limuzinine karşı, "steysin-cip" ile bütün gezilerini yapması olmuştur

1950 seçimlerinde boy gösteren bir diğer parti Millet Partisi'dir. Gerek çalışmalarında gerekse halkı cezbetme noktasında CHP ve DP kadar itibar sağlayamamışsa da muhalefetin içinden doğan bu muhalefet partisi olarak siyasi literatürümüze yeni söylemler ve bakış açıları kazandırmıştır. MP, mitinglerinde DP ve CHP arasındaki muvazaadan sıkça bahsetmiş, kötülüklerin sorumluluğunu tek parti yönetiminde görerek şeflik sisteminin millet iradesine ters düştüğü noktası üzerinde durmuştur. Söz, din ve basın hürriyeti, hayat pahalılığı, bütçe açıkları, fertlerin eşitliği, seçim kanununun değiştirilmesi, anayasa değişikliği yapılması ve komünizm tehlikesi partinin mitinglerinde sıkça konu edilmiştir. Köylü vatandaşların oyunu hedefleyen MP'liler Karadeniz'deki bir konuşmada, "köylünün 40 senede 40 santim yol almadığından" ve bazı köylülerin açlıktan "ot" yediğinden bahsetmiştir.

Türkiye'de ilk defa seçimlerden önce hangi partinin halk tarafından daha çok benimsendiğini anlamak için *Vatan* gazetesi tarafından bir seçim anketi düzenlenmiştir. Anket sonuçlarına göre, Cumhurbaşkanlığı için Bayar %28.8, İnönü %27.9, Rauf Orbay %17 oy almıştır. Parti olarak da oyların %56.44'ü DP'ye, %11.24'ü CHP'ye, %3.94'ü de MP'ye, %23.5'i karışık, %4'ü de müstakillere verilmiştir.

Seçimler 14 Mayıs 1950'de yapılmış; kayıtlı seçmenin 7.953.085'i yani %89,3'ü katılmıştır. DP oyların %52,67'sini alırken, CHP %39,45'ini kazanmış, bağımsızlar %4,76, MP ise %3,11 oranında oy toplamıştır. Mutlak çoğunluk sistemine göre yapılan bu seçimlerin sonucunda Demokratlar, meclisteki milletvekillerininin 416'sını, CHP 69'unu,

Bağımsızlar ve MP de 1'er vekillik kazanmışlardır. Yani oyların %52,67'sini alan DP, vekillerin %83,57'sini; oyların %39,45'ini alan CHP ise vekillerin %14,40'ını almıştır. DP yüksek oranda kazandığı ve 63 ilde yapılan bu seçimlerde 45 ilde, CHP ise 10 ilde tam liste kazanmıştır. CHP iktidarda iken kendi çıkardığı liste usulü çoğunluk sistemi ile 1950 seçimlerinde en büyük zararı kendine vermiş; aldığı oy oranı çerçevesinde temsil edilememiş; bu da Türk siyasi hayatında sonraki seçimlerde de bolca karşımıza çıkacak olan temsilde adalet, temsilde meşruiyet sorunsalları kavramlarının ilk örneğini oluşturmuştur.

Seçim sonuçlarına yabancı basın da oldukça ilgi göstermiş, Amerika'dan Avrupa'ya, Asya'ya birçok ülke konuya ilişkin haber ve yorumlar yapmıştır. Batı kamuoyu ve basını; Türkiye'nin demokratik rejimi benimseyerek Batılı demokrasilerin bir üyesi olma yolunda adım atması, komünizme karşı koymaya devam ederek Batı ile işbirliğine gitmesi, özel girişimi destekleyerek liberalizme yöneleceği gibi hususlardan dolayı 1950 seçimleriyle yakından ilgilenmiştir.

CHP yönetimi verdiği talimatlarda, vatandaşla olan iletişime konjonktürel şartların uyarlanması konusunda teorik kavramayı başarmış görünmektedir. Teorideki görece doğru tespitler, alt kesimlerin/partililerin büyük çoğunluğu tarafından doğru şekilde uygulama sahasına geçirilememiştir. 1930'lardaki seçimler de dâhil olmak üzere parti içerisindeki çekişme durumu, 1950 seçimleri öncesinde çok daha rahatsız edici boyutlara ulaşmış; taşradaki bazı unsurların merkezin istekleri dışında aday isimleri üzerinde yoğunlaşmaları, merkezi harekete geçirmiştir. Böylece CHP, parti olarak hem halktan hem de kendi unsurlarından uzaklaşmış bir kurum haline gelmiştir.

Halktan kopuk parti yöneticileri ve mensuplarının, 1950 seçimlerinde birdenbire halka yakın davranmaları ve etkileşime geçme çabaları, din ve inanç özgürlüğü konusunda bu dönemde görülen yumuşama, seçmene yeterli inandırıcılıkta veya tatminkâr gelmemiştir. Halk-devlet ilişkisinde, devletinden beklediği şefkat, ilgi ve yardımı bulamayan halk, bu noktada CHP'den teveccühünü çekmiş, bunu DP'ye yöneltmiştir. Seçim propagandası boyunca CHP'ye karşı doğru, yalan, abartılı, gerçekçi suçlamalarda bulunan DP, bir anlamda halkın sesi olmuş, vatandaşın kendisince dile getiremediği isyanını simgeleyen bir araç olmuştur. CHP, uzun yılların vermiş olduğu yorgunluğun yanında II.Dünya Savaşı'nın getirdiği ekonomik zorluklardan dolayı halk nezdinde itibarını kaybetmiş; bu ortamda halk yeni alternatif olarak DP'ye yönelmiştir.

Tansu Barış MAHMUTOĞLU

KAYNAKÇA

ARŞİVLER

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivleri

BCA:490.01./6-30-7-6 (Halkevine Başkanlıklarına gönderilen 05 Temmuz 1946 tarihli, 5/2823 sayılı tamim)

BCA:490.01/6-30-7 (08 Haziran 1946 tarihli genelge)

BCA:490.01/10-54-8-8

BCA: 490.01/355-1490-1 (CHP Propaganda Malzemesi Serisi)

BCA:490.01/1393.623.1.76

TBMM Arşivleri

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre: 6, İçtima Senesi:4, C 29, TBMM Matbaası, Ankara.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre: 6, İçtima Senesi:37, C 4, TBMM Matbaası, Ankara.

RESMİ YAYINLAR

Belediye ve Umumi Meclis Seçimleri ile Parti Kongreleri Hakkında Tamim, Alaeddin Kiral Basımevi, Ankara 1942.

CHP Genel Sekreterliğinin Parti Örgütüne Genelgesi, İkincikanun 1938'den 30 Haziran 1938 tarihine kadar, Cilt 12, Ulus Basımevi, Ankara 1938.

Milletvekili Genel Seçimleri 1923-2011, TÜİK Matbaası, Ankara 2012.

SÜRELİ YAYINLAR

Cumhuriyet 27 Mart 1939; 03 Ekim 1942; 21 Şubat 1943; 27 Şubat 1943; 09 Mayıs 1946; 27 Haziran 1946; 6,18 Temmuz 1946; 28 Nisan 1950; 04 Mayıs 1950.

Erzurum 27 Mart 1939.

Hürriyet 05 Mayıs 1950.

Kudret 10 Mayıs 1950.

Tasvir 15-24 Mayıs 1946.

Türksözü 28 Şubat 1939; 18 Şubat 1943.

Ulus 16, 18 Mart 1939; 16 Şubat 1943; 01 Haziran 1946.

Vakit 10 İlk Teşrin 1942.

Vatan 28 Şubat 1943.

Yeni Asır 10 Mayıs 1950.

Yeni İstanbul 05-10 Mayıs 1950.

Yeni Sabah 16 Mart 1939.

Zafer 05 ve 09 Mayıs 1950.

Ayin Tarihi Mart 1939; İlkteşrin 1942.

KİTAPLAR

AHMAD, Feroz, **Modern Türkiye'nin Oluşumu**, Kaynak Yayınları, İstanbul 2006.

ALBAYRAK, Mustafa, **Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1060)**, Phoenix Yayınları, Ankara 2004.

ÇUFALI Mustafa, **Parlamento Tarihi I**, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yay., Ankara 2012.

DEMİREL, Ahmet, **Tek Partinin İktidarı- Türkiye'de Seçimler ve Siyaset (1923-1946)**, İletişim Yayınları, İstanbul 2013.

EROĞUL, Cem, **Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi**, İmge Kitabevi, Ankara, 2003.

GİRİTLİOĞLU, Fahir, **Türk Siyasi Tarihinde Cumhuriyet Halk Partisi'nin Mevkii I**, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1965.

KOÇAK, Cemil, **Türkiye'de Millî Şef Dönemi I (1938-1945)**, İletişim Yayınları, İstanbul 2012.

KÜÇÜKYILMAZ, Mücahit, **Türkiye'de Siyasal Katılım**, Birey Yayınları, İstanbul 2009.

MACİT, Mustafa, **Türkiye'de Toplumsal Değişim ve Siyaset: 1950-2000 - Siyasal Reklam ve İlanların Dilinden**, Birey Yayıncılık, İstanbul 2010.

ÖZ, Esat, **Tek Parti Yönetimi ve Siyasal Katılım (1923-1943)**, Gündoğan Yayınları, Ankara 1992.

TEKELİ, Şirin, "Cumhuriyet Döneminde Seçimler", **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi VII**, İletişim Yayınları, İstanbul 1983.

TİMUR; Taner, **Türkiye'de Çok Partili Sisteme Geçiş**, İmge Yayınları, Ankara 2003.

UYAR, Hakkı, **Türkiye'nin Demokrasi Devrimi: 1950 Seçimleri**, Anka Yayınları, Ankara 2014.

M.P. Millet Partisi Programı, Atlı Matbaası, Ankara 1948.

MAKALE VE BİLDİRİLER

ALKAN, Mehmet Öznur, "Seçimlerde Plaklı Propaganda Devri: Kendim Seçtim Kendim Buldum", **Toplumsal Tarih**, XXI/123, İstanbul 2004 sa.46-50.

BURGAÇ, Murat, "1946 Genel Seçimlerinde Propaganda", **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, XIII/26, İzmir 2013, sa.163-184.

KARAÖMERLİOĞLU, M.Asım, "Türkiye'de Çok Partili Demokrasiye Dönüşün Toplumsal Dinamikleri", **Toplum ve Bilim**, (106), Birikim Yayıncılık, İstanbul 2006, sa.174-191.

KAYIŞ, Yasin, "1946 Belediye Seçimleri ve Basın", **CTAD**, VII/16-17, Ankara 2008, sa.397-419.

UZUN, Hakan, "İktidarını Sürdürmek İsteyen Bir Partinin Kimlik Arayışı: Cumhuriyet Halk Partisi'nin 1947 Olağan Kurultayı", **Çağdaş Türkiye Araştırmaları Tarihi Dergisi**, XII/25, İzmir 2012, sa.101-139.

ÜNAL, Ertan, "Tek Parti Dönemi Sürerken İki Dereceli Son Seçim", **Popüler Tarih**, VI/64, Aralık 2005, sa.42-48.

YILDIRMAZ, Sinan, "1950 Seçimleri ve Propaganda", **Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi**, III/6, İstanbul 2004, sa.133-156.

TEZLER

ERGENEL, Semra Çevik, **Siyasi Afişler 1946-1993**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi (YYLT), Ankara 1993.

PANCAROĞLU, Adnan Ferruh, **Yakın Tarihimizde Millet Partisi Olgusu**, Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, YYLT, Afyon 2006.

TOKMAK, Mustafa, **Basın-İktidar İlişkileri Çerçevesinde Demokrat Parti ve Ankara Radyosu**, Hacettepe

Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, YYLT, Ankara 2007.

23/11/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/secimler-1939-1950/?pdf=6818> adresinden erişilmiştir